

VERSLAG ONDERZOEKSPROJECT OFFICE BAROQUE

Rony Vissers (PACKED), 16/07/09

OFFICE BAROQUE
Eric Convents en Roger Steylaerts
1978, 40 min, zwart/wit en kleur, klank, 16 mm film

PACKED

Platform voor de Archivering en
Conservering van Audiovisuele Kunsten

A. Over de film.

B. Over de ontstaansgeschiedenis van de film.

- B.1. Verklaringen van curator Flor Bex en filmmakers Cherica Convents en Roger Steylaerts.
- B.2. Verklaringen van Jane Crawford, weduwe van Gordon Matta-Clark.
- B.3. Verklaring van Angela Choon (David Zwirner Gallery / Estate of Gordon Matta-Clark).
- B.4. Briefwisseling tussen Gordon Matta-Clark en Flor Bex over de productie van de film *Office Baroque*.

C. Over de distributie en verkoop van de film Office Baroque onmiddellijk na productie.

- C.1. Ontvangstbewijs van een 16mm kopie voor de Gordon Matta-Clark Foundation ondertekend door Roger Steylaerts en Julian Schnabel.
- C.2. Briefwisseling tussen Michael Blackwood (Blackwood Productions) en Roger Steylaerts i.v.m. het gebruik van een fragment voor een televisiedocumentaire.
- C.3. Briefwisseling tussen Judith Dupre (OADA) en Eric Convents en Roger Steylaerts.
- C.4. Briefwisseling tussen Flor Bex en Rini Dippel (Stedelijk Museum Amsterdam) over de huur en/of verkoop van een film- of videokopie van *Office Baroque*.
- C.5. Betalingsbewijs Stedelijk Museum Amsterdam.

D. Generiek.

- D.1. Generiek Belgische versie (op basis van DVD-kopie M HKA).
- D.2. Generiek Amerikaanse versie (op basis van Quicktime Electronic Arts Intermix).

E. Over de restauratie van de film en de distributie van de gerestaureerde versie door Electronic Arts Intermix (EAI).

- E.1. De restauratie.
- E.2. Verklaring van curator Flor Bex.
- E.3. Verklaring van filmmaker Cherica Convents.
- E.4. Verklaring van filmmaker Roger Steylaerts.
- E.5. Verklaring van Jane Crawford, weduwe van Gordon Matta-Clark.
- E.6. Verklaring van Rebecca Cleman, distributieverantwoordelijke Electronic Arts Intermix.

F. Over de distributie-overeenkomst met argos en mogelijke verkoop aan MuHKA.

- F.1. Verklaring van curator Flor Bex.
- F.2. Verklaring van filmmaker Roger Steylaerts.
- F.3. Verklaring van filmmaker Cherica Convents.
- F.4. Verklaring van Jane Crawford, weduwe van Gordon Matta-Clark.
- F.5. Verklaring van MuHKA.

G. Memo van juristen Herman Croux en Olivier Sasserath (advocatenkantoor MVVP) over Office Baroque.

H. Huidige situatie.

A. OVER DE FILM:

Gordon Matta-Clark (1943-1978) is een Amerikaanse kunstenaar die het best is gekend om zijn plaatsgebonden kunstwerken uit de jaren '70. Zoals zijn vader volgde Gordon Matta-Clark architectuurstudies. Alhoewel het nooit zijn beroep is geworden, was in zijn kunstenaarspraktijk de architectuur - met haar onlosmakelijke relatie met de private en publieke ruimte, met de stedelijke ontwikkeling en verval - zowel zijn medium als zijn onderwerpsmaterie. Zijn werk wordt gekenmerkt door een versmelting van de kritiek op culturele institutionalisering die eigen was aan de Conceptuele kunst, van de directe betrokkenheid bij de omgeving die eigen was aan de Land Art, en van de voorkeur voor het fysieke die eigen was aan de Performancekunst. Zijn meest befaamde projecten zijn de spectaculaire *Cuttings*, waarbij hij geometrische vormen uit de muren, vloeren en plafonds van leegstaande en vervallen panden sneed. Met zijn ingrepen transformeerde hij architectuur tot sculptuur en legde hij de ziel van een gebouw bloot. Naast het werk *Splitting* (1974), waarvoor hij een volledige woning in twee zaagde, is vooral het in Antwerpen gerealiseerde *Office Baroque* (1977) één van zijn meest gekende projecten. Hij overleed op 27 augustus 1978, een jaar na de realisatie van dit project.

De film *Office Baroque* is een documentaire van Eric Convents¹ en Roger Steylaerts over de realisatie van het gelijknamige project van Gordon Matta-Clark. Voor zijn project nabij het Steen in Antwerpen deed Matta-Clark een ingreep in een leegstaand gebouw van vijf verdiepingen waarbij hij geometrische vormen sneed uit de muren, vloeren en plafonds.

Jane Crawford, de weduwe van Matta-Clark, schrijft over het project en de film: *“The title ... reflects a surrealist penchant for wordplay. The office building that Gordon used as raw material originally served the shipping business around the port of Antwerp. Changing economies forced the company into bankruptcy. The building was five or six stories high, with cuts extending from the roof to the basement variegating like a Bach fugue on a theme of a boat shape amid two intersecting arcs, or waves. The office that went broke evolved into Office Baroque. The film is in Flemish and English, with electronic music composed by a friend of the filmmakers. It contains wonderful footage documenting the Office Baroque project as well as on-camera interviews with Gordon that beautifully capture his humor and sense of the ridiculous. From within the sculpture, the film is able to capture some sense of the layers of life-of complex activity this building once contained when it played an integral part in the community. Views constantly shift, opening up unexpected vistas and chance perspectives of unsuspecting pedestrians passing by. Light, air and rain penetrate areas previously hidden in the dark, such as the foundation and the "skeleton bones" of the building.”*²

Het belang van de conservering van de film *Office Baroque* van Eric Convents en Roger Steylaerts schuilt o.a. in het feit dat

- Gordon Matta-Clark één van de belangrijke figuren is uit de hedendaagse kunst van de jaren '70. Het project *Office Baroque* is zijn laatste belangrijke werk. De film van Convents en Steylaerts volgt de realisatie van *Office Baroque* op de voet. Het gebouw (en het werk van Gordon Matta-Clark) zijn ondertussen afgebroken, en de film is het middel bij uitstek om nog iets te zien van de ingreep van Gordon Matta-Clark in het gebouw. Jane Crawford schrijft hierover: *“All of Gordon's building cuts have been destroyed. The only remains are*

¹ Eric Convents = Cherica Convents

² Jane Crawford, *Twenty Adventures*, in: Steven Jenkins (ed.), *City Slivers and Fresh Kills The Films of Gordon Matta-Clark*, San Francisco Cinematheque, San Francisco, 2004.

building fragments from the cuttings, his photographic documents and artwork, and the films. With his almost prescient sense of fate, I believe he knew that film would ultimately be the means through which his major works would remain best appreciated."³

- Gordon Matta-Clark in de film uitzonderlijk over zijn eigen werk vertelt. In tegenstelling tot veel van zijn minimalistische en conceptuele tijdgenoten, had Matta-Clark, niet de behoefte om zijn werk discursief te ondersteunen door reflecties op eigen projecten of door theoretische stellingnamen ten opzichte van collega's.
- de film bijna altijd aanwezig is in programma's met films van Gordon Matta-Clark zelf (alhoewel de film *Office Baroque* in wezen geen werk is van hemzelf, maar van Eric Convents en Roger Steylaerts)
- het project *Office Baroque* van Gordon Matta-Clark mee aan de basis ligt van het ontstaan van het M HKA en het werk van Matta-Clark nog altijd een belangrijke plaats heeft in de collectie van het M HKA van het museum. M HKA bezit ook een vertoningskopie van de film.

³ Jane Crawford, *Twenty Adventures*, in: Steven Jenkins (ed.), *City Slivers and Fresh Kills The Films of Gordon Matta-Clark*, San Francisco Cinematheque, San Francisco, 2004.

B. OVER DE ONTSTAANGESCHIEDENIS VAN DE FILM *OFFICE BAROQUE*:

B.1. VERKLARINGEN VAN CURATOR FLOR BEX EN FILMMAKERS CHERICA CONVENTS EN ROGER STEYLAERTS:⁴

Flor Bex, toenmalig hoofd van het I.C.C. in Antwerpen, nodigt in 1976 op voorstel van kunstverzamelaar Silvain Perlstein Gordon Matta-Clark uit voor een tentoonstelling in Antwerpen in 1977. Omdat de ingrepen van de kunstenaar in leegstaande en vervallen panden slechts van tijdelijke aard zijn (het pand staat immers leeg in afwachting van afbraak), ziet Flor Bex de nood om de realisatie van het werk te documenteren. Dit past in de geest van het werk van Gordon Matta-Clark én van de toenmalige Conceptuele kunst, Land Art en de Performancekunst, waarin de documentatie over de creatie van het werk een belangrijke rol speelt.

Flor Bex oppert aan Eric Convents het idee om een film te maken. Hij hoopt dat dankzij de film na de tentoonstelling een document over *Office Baroque* voor raadpleging kan behouden blijven, ook binnen het I.C.C. Eric Convents is op dat moment een jonge filmregisseur die lesgeeft aan het RITS, en net als zijn vriend Roger Steylaerts regelmatig rondhangt in het I.C.C.. Het I.C.C. vervult in die periode een voortrekkersrol op het vlak van hedendaagse kunst, en van het tonen en creëren van videokunst. Eric Convents en Roger Steylaerts zijn beiden als filmmakers afgestudeerd aan Sint-Lukas Brussel, voelen zich aangetrokken tot wat er leeft in het I.C.C. en werken regelmatig mee aan projecten van kunstenaars die er tentoonstellen. Eric Convents vindt het idee om een film te maken over de realisatie van *Office Baroque* een goed idee en stelt aan Roger Steylaerts voor om mee te werken.

De curator noch de filmmakers beschouwen de vraag om de film te maken als een formele creatieopdracht. De rol van Flor Bex en het I.C.C. in de realisatie van de film beperkt zich tot het leveren van de *reversal* filmpellicule (via een sponsordeal met Agfa).⁵ Volgens Flor Bex heeft I.C.C. ook alle laboratoriumkosten (voor de ontwikkeling) gedragen. Een zoektocht naar een factuur in de boekhouding van het I.C.C. levert hiervoor echter geen bewijs. Volgens Cherica Convents zou het ook kunnen dat de ontwikkeling van de *reversal* filmpellicule is gebeurd bij een labo (Vandevelde) in Antwerpen dat gespecialiseerd was in de productie van reclamefilms voor de bioscoop. Filmmakers lieten hun pellicule vaak tegen een goedkoop tarief door dit labo ontwikkelen; de ontwikkeling van hun pellicule werd dan gebruikt om de ontwikkelmachines af te stellen en te controleren.⁶ Eric Convents koopt zelf een montagetafel om de film te monteren, en betaalt André Stordeur voor de creatie van de muziek voor de klankband. Roger Steylaerts koopt een microfoon om de klank op te nemen.

Omdat Eric Convents en Roger Steylaerts niet worden betaald voor de realisatie van de film, wordt er een mondelinge afspraak met Flor Bex gemaakt die bepaalt dat alle exploitatierechten op de film aan de twee filmmakers toekomen.⁷ Wat volgens Flor Bex bij

⁴ Gebaseerd op een interview van Barbara Dierickx en Rony Vissers met Cherica Convents van 04/02/09 in Antwerpen, een gezamenlijk interview met Cherica Convents en Flor Bex op 16/02/09 in Antwerpen, een interview van Rony Vissers met Flor Bex op 17/04/09 in Antwerpen, een interview van Rony Vissers met Roger Steylaerts op 11/07/09 in Schilde en een brief van Gordon Matta-Clark aan Flor en Lieve Bex van 26 mei 1978.

⁵ In de boekhouding van I.C.C. steekt een factuur van Agfa Gevaert die mogelijk betrekking heeft op *Office Baroque*.

⁶ Hierop zinspeelt Cherica Convents in een interview van Barbara Dierickx en Rony Vissers van 04/02/09 in Antwerpen.

⁷ Dit wordt bevestigd in een brief van Flor Bex op 31/07/78 aan Rini Dippel aan het Stedelijk Museum Amsterdam waarin hij schrijft dat voor huur of aankoop van een film of videokopie contact moet worden

deze beslissing mogelijk meespeelde is dat als I.C.C. zelf de exploitatierechten zou opeisen, deze onder de controle zouden komen van het Ministerie van Cultuur (en de eindcontrole dus niet bij het I.C.C. zelf zou liggen).

Op het einde van zijn verblijf in Antwerpen hebben een aantal betrokkenen bij het project *Office Baroque* (Flor Bex, Roger Steylaerts, Eric Convents en François Devreese)⁸ bij wijze van bedanking elk een (klein) fotowerk van Gordon Matta-Clark gekregen.

Tijdens het verblijf van Gordon Matta-Clark in Antwerpen hebben ook enkele lokale privé-verzamelaars (Jacqueline Lejeune, Jo Goldberg en Silvain Perlstein)⁹ werken van Gordon Matta-Clark gekocht maar de opbrengsten hiervan zijn volgens Flor Bex rechtstreeks naar de kunstenaar gegaan en zijn niet via het I.C.C. gepasseerd.

Marcel Peeters heeft van Gordon Matta-Clark een werk gekregen bij wijze van dank voor het ter beschikking stellen van het gebouw. In de brief van Gordon Matta-Clark aan Flor Bex van 15/11/1977 is er sprake van 20.000 frank waarvan Matta-Clark suggereert dat ze worden kan gebruikt voor de betaling van de labokosten, maar volgens Flor Bex ging het hier om een schenking aan Marcel Peeters, niet om een verkoop. Er zou dus ook nooit 20.000 frank zijn betaald.

In ruil voor de filmpelliculle (en mogelijk het dragen van de laboratoriumkosten), vraagt Flor Bex aan Eric Convents en Roger Steylaerts om – tegen betaling - na voltooiing van de film een kopie ter beschikking te stellen aan het I.C.C., uitsluitend voor raadpleging binnenshuis. De filmmakers stemmen hiermee in en bezorgen de kopie. Roger Steylaerts maakt op 20 september 1978 hiervoor een factuur op van 33.650 frank (voor een 16mm kopie met magnetisch klankspoor).¹⁰ Als Flor Bex verwijst naar de betaling van laboratoriumkosten, is het mogelijk dat hij per vergissing naar deze factuur verwijst, en niet naar de betaling van de laboratoriumkosten voor de ontwikkeling van de originele opnamen.

Roger Steylaerts bezit ook nog een factuur van 13.130 frank van Studio l'Equipe die dateert van 31 augustus 1978 en is opgemaakt voor overschrijving 16mm en ontwikkeling voor *Office Baroque*.¹¹ Deze factuur is op 5 september 1978 door Roger Steylaerts betaald. Mogelijk is dit een factuur voor de aanmaak van een eerste kopie. Deze factuur toont aan dat Roger Steylaerts tenminste een deel van de productiekosten heeft betaald.

opgenomen met Roger Steylaerts. Uit een betalingsbewijs van 19/01/79 blijkt het geld voor huur (+ aankoop) van een videokopie door het Stedelijk Museum Amsterdam ook rechtstreeks betaald te zijn aan Roger Steylaerts.

⁸ Het fotowerk waarover Flor Bex in zijn brief van 31/10/78 aan Rini Dippel van het Stedelijk Museum Amsterdam schrijft dat het eventueel bij hem kan worden geleend, is het werk dat Gordon Matta-Clark aan hem heeft geschonken.

⁹ Dit wordt bevestigd door de brief van 31/07/78 van Flor Bex aan Rini Dippel van het Stedelijk Museum Amsterdam waarin hij schrijft dat er eventueel twee fotowerken kunnen worden geleend bij Mevr. Lejeune, één bij Mr. Goldberg en één bij Mr. Perlstein. Jo Goldberg en Silvain Perlstein leven nog, en kunnen dus nog worden gecontacteerd. Jacqueline Lejeune is overleden, maar haar weduenaar leeft nog en kan dus ook nog gecontacteerd worden. Het is trouwens via Jo Goldberg en Silvain Perlstein dat Flor Bex Gordon Matta-Clark heeft leren kennen, en de tentoonstelling is er gekomen op vraag van Perlstein (zie brief van Flor Bex aan Gordon Matta-Clark van 19/07/76). De werken die zijn overgebleven heeft Flor naar een museum in Mönchengladbach gebracht (Johannes Cladders). Perlstein heeft één uitsnijding gekocht (+ foto), het museum in Mönchengladbach de twee andere (+ foto's).

¹⁰ Zie factuur 1978/8 van Roger Steylaerts aan I.C.C.

¹¹ Zie factuur 78/815 van Studio L'Equipe aan Roger Steylaerts.

Gordon Matta-Clark stemt in met de film over zijn werk, en laat zich interviewen voor de camera. Hij heeft volgens Cherica Convents en Roger Steylaerts geen enkele artistieke inbreng in de creatie van de film. Volgens Roger Steylaerts probeerde Gordon Matta-Clark tijdens het productieproces wel steeds meer de film naar zich toe te trekken, maar hebben hij en Eric Convents zich hier steeds tegen verzet omdat ze zelf de controle wilden behouden.

Omdat de montage van de film door Eric Convents en Roger Steylaerts lang aansleept doordat ze problemen hebben om de verschillende opnamen op een gepaste manier met elkaar te combineren, brengt Gordon Matta-Clark zelf enkele dagen door in de montagestudio van Eric Convents in Diest. Hij hoopt zelf een montageconcept te vinden, en zo het post-productieproces te versnellen. Dit lukt niet, en Gordon Matta-Clark reist na de zomer van 1977 terug naar de VS zonder dat de film af is.

In zijn brief van 15/11/77 aan Flor Bex schrijft Gordon Matta-Clark wel dat hij Roger Steylaerts instructies heeft gegeven voor de montage: *“The instructions I last gave to Rogier was to take the outline I gave him and work out a loose rough copy which he should send to me in New York for closer editing and further instructions...”* Omdat de film maanden later nog niet is afgewerkt, stuurt hij op 26/04/1978 een brief naar Flor en Lieve Bex waarin hij zijn frustratie uit over het lange aanslepen van de montage, en stelt hij voor om zelf verder aan de montage te werken: *“What I propose if Rogier + Eric are still interested in what they have done so far is to look at it make comments and if it is still to far from finished work on it myself then return it for a final cutting and sound mix.”* Een maand later (26 mei 1978) stuurt Gordon Matta-Clark nog een brief naar Flor en Lieve Bex; deze keer met de dringende vraag om alle filmmateriaal naar de VS te sturen zodat hij daar zelf de film kan afwerken.

Het filmmateriaal wordt niet naar Matta-Clark gestuurd en de film wordt in 1978 afgewerkt door Eric Convents en Roger Steylaerts, zonder dat Gordon Matta-Clark ooit de film ziet (hij sterft op 27/08/78 in New York). Het is Roger Steylaerts die het montageconcept uitwerkt en de film samen met Eric Convents monteert. De negatiefmontage gebeurt door Mi Huybs.

Alhoewel Gordon Matta-Clark in zijn brief van 26/05/78 schrijft *“I base my claim to this material on a number of facts including my investment of time and money”*, heeft Gordon Matta-Clark volgens Flor Bex, Cherica Convents en Roger Steylaerts nooit zelf geld in de film geïnvesteerd. De enige investering die Gordon Matta-Clark volgens Flor Bex en Cherica Convents heeft gedaan heeft betrekking op de tijd die hij geïnvesteerd heeft in de realisatie van het werk *Office Baroque* (dus niet de film), in zijn medewerking aan de opname van de film dagen en in het zoeken naar een montageconcept.

B.2. VERKLARINGEN VAN JANE CRAWFORD, WEDUWE VAN GORDON MATTA-CLARK.¹²

“Office Baroque was Gordon's final film; he never saw the completed version. Documenting the architectural project he deconstructed in Antwerp, Eric Covents and Roger Steylaerts shot and cut the 16mm film in Belgium. Both the project and the film were financed by the ICC, a contemporary art center run by Florent Bex... The film was planned by Gordon, who worked closely with the filmmakers while in Antwerp. He also provided a sort of script in the form of a shot list. How closely they followed his outline is hard to say, as he was very ill by the time

¹² Gebaseerd op een e-mail van Jane Crawford aan Rony Vissers van 17/03/09.

they worked on the final cut. Gordon died toward the end of August 1978. I received a copy of the finished film almost a year later."¹³

Deze verklaring wordt nadien door een e-mail van Jane Crawford genuanceerd.¹⁴ Gordon Matta-Clark gaf de opdracht om de film te maken via I.C.C. en Flor Bex in Antwerpen. Hij betaalde hiervoor door de verkoop van Matta-Clark's artistiek werk aan privé-verzamelaars in Antwerpen. Het I.C.C. financierde dus de film door verkoop van het werk van Gordon Matta-Clark, en dit in zijn opdracht. In dit geval zou Gordon Matta-Clark zelf de producer zijn en Flor Bex en I.C.C. uitvoerend producent.

Jane Crawford beschouwt de filmmakers niet als de eigenaars van de film. Zij werden ingehuurd om de film te maken. Als zij dit betwisten, is het volgens haar aan hen om hiervan het tegendeel te bewijzen. Zowel zijzelf als haar huidige echtgenoot Robert Fiore zijn documentairemakers en hebben verschillende films gemaakt voor kunstenaars (Robert Smithson, Richard Serra, Keith Sonnier, Robert Morris, ...). Zij beschikken als documentairemakers niet over de films omdat de kunstwerken (in dit geval dus films) in het bezit blijven van de kunstenaars.

B.3. VERKLARING VAN ANGELA CHOON, DAVID ZWIRNER GALLERY / ESTATE OF GORDON MATTA-CLARK.¹⁵

Angela Choon verklaart dat zij als vertegenwoordiger van de David Zwirner galerie en de Estate of Gordon Matta-Clark zich in een moeilijke situatie bevindt. Zij was niet aanwezig bij de productie van de film, en is ook als galeriehoudster niet vertrouwd met deze problemen.

Uiteindelijk is het ook Jane Crawford die de beslissingen neemt i.v.m. de Estate of Gordon Matta-Clark. De David Zwirner galerie heeft eerder een ondersteunende taak. Dit wordt bevestigd in door de informatie in *Twenty Adventures*: "*Jane Crawford married Gordon Matta-Clark in 1978, and is the executioner of his estate.*"

Angela Choon vindt het vreemd dat de filmmakers en Jane Crawford nooit rechtstreeks met elkaar over deze problemen hebben gesproken en zal Jane Crawford voorstellen dit te doen.

B.4. BRIEFWISSELING TUSSEN GORDON MATTA-CLARK EN FLOR BEX OVER DE PRODUCTIE VAN DE FILM *OFFICE BAROQUE*.

Uit de briefwisseling van Gordon Matta-Clark aan Flor Bex worden volgende punten duidelijk:

1. Er bestond mogelijk al in een zeer vroeg stadium het idee om een film te maken. Reeds in zijn brief van 28/07/76 aan Flor Bex schrijft Gordon Matta-Clark dat hij bij een gelijkaardig project in Parijs een film heeft gemaakt.¹⁶ En in zijn brief van 30/03/77 vermeldt hij duidelijk in het lijst van de benodigdheden voor de realisatie van het project een filmploeg. Gordon Matta-Clark begon al in 1971 films op Super 8, 16mm of video te maken, vaak om zijn tijds-

¹³ Jane Crawford, *Twenty Adventures*, in: Steven Jenkins (ed.), *City Slivers and Fresh Kills The Films of Gordon Matta-Clark*, San Francisco Cinematheque, San Francisco, 2004.

¹⁴ E-mail van Jane Crawford aan Rony Vissers van 17/03/09.

¹⁵ Gebaseerd op een gesprek van Angela Choon en Silva Skenderi met Rony Vissers op 08/04/09 in New York.

¹⁶ Het gaat hier waarschijnlijk om de film *Conical Intersect* (1975, 16mm, kleur, stil, 18min40). De enige andere film die in Parijs werd gemaakt was *Sous-Sol de Paris* (1977, Super 8, zwart-wit, klank, 18min40).

en plaatsgebonden werken te documenteren. Deze films zijn de belangrijkste overblijfsels van zijn werk. Uit de filmografie opgenomen de publicatie *City Slivers and Fresh Kills The Films of Gordon Matta-Clark*¹⁷ blijkt dat Gordon Matta-Clark voor *Office Baroque* reeds 19 films zelf heeft gemaakt, of was betrokken bij de productie ervan.¹⁸ Het idee voor het maken van de film kan dus evenzeer bij Gordon Matta-Clark zijn ontstaan als bij Flor Bex.

2. Gordon Matta-Clark had volgens zijn brief van 30/03/77 aan Flor Bex de intentie om zelf de pellicule- en de labokosten te dragen. Alhoewel hij in zijn brief van 26/05/78 beweert financieel te hebben geïnvesteerd in de film, zijn hiervan geen bewijzen terug te vinden en wordt dit ook ontkent door Flor Bex, Cherica Convents en Roger Steylaerts. Er zijn tot nu toe ook geen schriftelijke documenten gevonden die bewijzen dat Gordon Matta-Clark financieel heeft geïnvesteerd in de film. De enige factuur voor labokosten die voorlopig is gevonden, is opgemaakt aan Roger Steylaerts en ze is ook door hem betaald.

3. Uit brieven van Gordon Matta-Clark van 15/11/77, 26/04/78 en 26/05/78 blijkt dat hij controle wou over de montage van de film. In zijn brief van 15/11/77 beweert hij ook montagerichtlijnen te hebben bezorgd aan Roger Steylaerts. Het is niet duidelijk of Eric Convents en Roger Steylaerts met deze instructies rekening hebben gehouden. Cherica Convents beweert dat Roger Steylaerts het montageconcept heeft ontwikkeld.¹⁹ Roger Steylaerts bevestigt dit, en verklaart dat de film door hem in samenwerking met Eric Convents is gemonteerd.²⁰

4. Uit zijn brieven van 15/11/77, 26/04/78 en 26/05/78 blijkt tegelijkertijd dat Gordon Matta-Clark de beslissingen m.b.t. de eindmontage overliet aan Eric Convents en Roger Steylaerts.

5. Gordon Matta-Clark beschouwde de film als een soort groepswerk. In zijn brief van 26/04/78 aan Flor en Lieve Bex spreekt hij over een “*group effort*”, in zijn brief van 26/05/78 aan Flor en Lieve Bex schrijft hij dat de afgewerkte film “*property of all*” zal zijn.

Er zijn slechts twee brieven van Flor Bex aan Gordon Matta-Clark teruggevonden en deze hebben uitsluitend betrekking op de voorbereiding van het tentoonstellingsproject *Office Baroque*. Er wordt hierin geen vermelding gemaakt van de film.

¹⁷ Steven Jenkins (ed.), *City Slivers and Fresh Kills The Films of Gordon Matta-Clark*, San Francisco Cinematheque, San Francisco, 2004, 64 p.

¹⁸ Bij het maken van zijn films deed hij vaak beroep op vrienden, kennissen en omstaanders. Op uitzondering na van *Pig Roast* (1971, Super 8, kleur, stil, 21min50) en *Jacob's Ladder* (1977, Super 8, kleur, stil, 25min) worden al deze films, net als *Office Baroque*, verdeeld door Electronic Arts Intermix, New York.

¹⁹ Gebaseerd op een interview van Barbara Dierickx en Rony Vissers met Cherica Convents van 04/02/09 in Antwerpen.

²⁰ Gebaseerd op een interview van Rony Vissers met Roger Steylaerts van 11/07/09 in Schilde.

C. OVER DE DISTRIBUTIE EN VERKOOP VAN DE FILM *OFFICE BAROQUE* ONMIDDELIJK NA PRODUCTIE:

C.1. ONTVANGSTBEWIJS VAN EEN 16MM KOPIE VOOR DE GORDON MATTA-CLARK FOUNDATION ONDERTEKEND DOOR ROGER STEYLAERTS EN JULIAN SCHNABEL.²¹

Op 21/11/78 ondertekent Julian Schnabel in naam van de Gordon Matta-Clark Foundation een ontvangstbewijs. Hieruit blijkt dat

1. de Amerikaanse tak van de Gordon Matta-Clark Foundation in 1978 via Roger Steylaerts een 16mm vertoningskopie heeft gekregen van de film *Office Baroque*.²²
2. Julian Schnabel als vertegenwoordiger van de Gordon Matta-Clark Foundation ermee instemt dat deze stichting geen rechten heeft voor de distributie, vertoning, verkoop, verhuur of (tv)uitzending van de film, en dat deze rechten berusten bij de filmmakers.²³
3. de filmmakers Roger Steylaerts en Eric Convents ermee instemmen dat 10% uit hun inkomsten van de film worden doorgestort aan de Gordon Matta-Clark Foundation.²⁴

Het gaat hier om de Gordon Matta-Clark Foundation die in de Verenigde Staten is opgericht, en niet om de Belgische Stichting Gordon Matta-Clark. Flor Bex richtte kort na de dood van Matta-Clark de Belgische Stichting Gordon Matta-Clark op in samenwerking met o.a. Joseph Kosuth. De bedoeling was om als hommage aan de overleden kunstenaar het *Office Baroque* te bewaren en het als kern te integreren in een op de omgevende percelen nieuw te bouwen museum voor hedendaagse kunst. De Stichting Gordon Matta-Clark werd opgericht om hiervoor de nodige fondsen te werven. Talrijke kunstenaars uit binnen- en buitenland schonken een werk in een poging het *Office Baroque* veilig te stellen of, indien dit zou mislukken, om als basiscollectie te dienen voor het nieuwe museum voor hedendaagse kunst dat er, zo waren de voorstanders overtuigd, nu hoe dan ook zou komen. Flor Bex was afgevaardigd bestuurder van de Stichting van de Stichting Gordon Matta-Clark, en maakte alle schenkingsakten op. Ondanks alle inspanningen werd het gebouw uiteindelijk gesloopt. Na de oprichting van het M HKA in 1985 werden de werken opgenomen in het M HKA, en werd de Stichting Gordon Matta-Clark ontbonden.²⁵

²¹ De informatie over het onderscheid tussen de Stichting Gordon Matta-Clark en de Gordon Matta-Clark Foundation is gebaseerd op een interview van Barbara Dierickx en Rony Vissers met ChERICA Convents en Flor Bex op 16/02/09 in Antwerpen, een interview van Rony Vissers met Flor Bex op 17/04/09 in Antwerpen en een telefoongesprek van Rony Vissers met Flor Bex op 14/07/09.

²² Alhoewel het ontvangstbewijs al dateert van einde november 1978 is dit mogelijk de kopie waarnaar Jane Crawford verwijst in *Twenty Adventures* wanneer ze schrijft: “Gordon died towards the end of August 1978. I received a copy of the finished film almost a year later.” (Jane Crawford, *Twenty Adventures*, in: Steven Jenkins (ed.), *City Slivers and Fresh Kills The Films of Gordon Matta-Clark*, San Francisco Cinematheque, San Francisco, 2004.)

²³ Deze overeenkomst zou volgens het ontvangstbewijs later worden gefinaliseerd in een gedetailleerd contract dat zou worden opgesteld door Roger Steylaerts en Eric Convents. Maar een dergelijk gedetailleerd contract is er nooit getekend.

²⁴ Deze overeenkomst zou volgens het ontvangstbewijs later worden gefinaliseerd in een gedetailleerd contract dat zou worden opgesteld door Roger Steylaerts en Eric Convents. Maar een dergelijk gedetailleerd contract is er nooit getekend. Roger Steylaerts en Eric Convents hebben nooit 10% van de inkomsten gestort aan de Gordon Matta-Clark.

²⁵ Zie ook: http://www.muhka.be/practical_historiek.php?la=nl

Om dure transportkosten te vermijden werden de werken die door Amerikaanse kunstenaars aan de Stichting Gordon Matta-Clark werden geschonken in New York gecentraliseerd. Rond deze groep werken is zonder betrokkenheid of medeweten van Flor Bex, maar met de betrokkenheid van Jane Crawford, de Gordon Matta-Clark Foundation ontstaan. De Amerikaanse werken zijn uiteindelijk nooit in Antwerpen of in het M HKA terechtgekomen, alhoewel het Flor Bex was die met de kunstenaars de schenkingsovereenkomsten heeft getekend.

Van de Stichting Gordon Matta-Clark worden de oprichtingsakten bewaard in het archief van M HKA. Die van de Amerikaanse Gordon Matta-Clark Foundation zijn voorlopig niet gevonden, zodat het onduidelijk is wie hier naast Julian Schnabel achter schuil ging/gaat.

C.2. BRIEFWISSELING TUSSEN MICHAEL BLACKWOOD (BLACKWOOD PRODUCTIONS) EN ROGER STEYLAERTS I.V.M. HET GEBRUIK VAN EEN FRAGMENT VOOR EEN TELEVISIEDOCUMENTAIRE.

Op 02/08/78 schrijft Michael Blackwood (Blackwood Productions) een brief naar Roger Steylaerts met de vraag om een fragment uit de film te bekomen voor de televisiedocumentaire *Fourteen Americans: Directions of the 1970's*. Volgens de brief werkt Jane Crawford als consultant mee aan het fragment over Gordon Matta-Clark en is zij diegene die de film heeft getoond aan Blackwood.

Dat Blackwood Roger Steylaerts contacteert om toestemming te vragen en in zijn brief spreekt over een gepaste *credit* en een *license fee*, wijst erop dat Jan Crawford toen Roger Steylaerts en Eric Convents erkende als de makers en producenten van de film, anders zouden de afspraken over de *credit* en *license fee* vermoedelijk zijn gemaakt tussen Blackwood en haarzelf. Blackwood was immers reeds in contact met haar.

C.3. BRIEFWISSELING TUSSEN JUDITH DUPRE (OADA) EN ERIC CONVENTS EN ROGER STEYLAERTS.

Op 12/03/79 stuurt Judith Dupre van The Open Atelier of Design and Architecture (OADA) op aangeven van Jane Crawford een brief naar Eric Convents en Roger Steylaerts met de mededeling dat zij graag de film *Office Baroque* in haar school wil tonen. Volgens de brief stemt Jane Crawford hiermee in en wil zij haar kopie voor de vertoning te beschikking stellen. Hieruit blijkt dat Jan Crawford op 12/03/79 een kopie had van de film, vermoedelijk de 16mm kopie van de Gordon Matta-Clark Foundation, maar dat zij het noodzakelijk achtte dat de vertoners de toestemming voor de vertoning en de huurprijs zouden overeenkomen met de filmmakers Convents en Steylaerts. Hiermee erkent zij dus dat de exploitatierechten zich op dat moment bij de filmmakers bevindt en niet bij haar of de Gordon Matta-Clark Foundation.

C.4. BRIEFWISSELING TUSSEN FLOR BEX EN RINI DIPPEL (STEDELIJK MUSEUM AMSTERDAM) OVER DE HUUR EN/OF AANKOOP VAN EEN FILM-OF VIDEOKOPIE VAN OFFICE BAROQUE.²⁶

²⁶ In de eerste helft van 2009 vraagt Flor Bex via J.A. Martis (docent Moderne Kunst en Fotografie aan de Universiteit Utrecht) aan het Stedelijk Museum Amsterdam om in hun collectiecatalogus te corrigeren dat de film *Office Baroque* een werk is van Gordon Mata-Clark. Hij geeft door dat het een documentaire is van Eric Convents en Roger Steylaerts over het werk *Office Baroque* van Gordon Matta-Clark. Tijdens een gesprek tussen Rony Vissers en conservator Bart Rutten op 23 april 2009 in Amsterdam vraagt Rutten om op de hoogte

Uit de brief van Flor Bex van 31/07/78 aan Rini Dippel van het Stedelijk Museum Amsterdam blijkt:

1. dat er reeds van het begin een videokopie is gemaakt van de film, en dat zowel film als video werden beschouwd als een geschikte drager voor vertoning van het werk;
2. dat het I.C.C. een actieve rol speelde in de promotie van de film, maar dat de financiële afhandeling van de aankoop of verhuur van de film werd overgelaten aan Roger Steylaerts. Dit is een bevestiging dat I.C.C. de exploitatierechten als eigendom beschouwde van de producenten Eric Convents en Roger Steylaerts.²⁷

C.5. BETALINGSBEWIJS STEDELIJK MUSEUM AMSTERDAM.

Het betalingsbewijs van 19/01/79 van Stedelijk Museum Amsterdam bevestigt:

1. dat Stedelijk Museum Amsterdam op een correcte manier voor een bedrag van 40.000 Belgische frank een U-matic videokopie heeft verworven van Roger Steylaerts;²⁸
2. dat de exploitatierechten niet bij het I.C.C. maar bij de producenten Roger Steylaerts en Eric Convents liggen.

worden gehouden over een mogelijke digitalisering en restauratie van *Office Baroque* omdat het Stedelijke Museum dit als een belangrijk werk in de collectie beschouwt.

²⁷ Roger Steylaerts bezit nog gelijkaardige corespondentie uit 1978 tussen hem en Michael Schwarz van de Badischer Kunstverein. Deze verkoop lijkt uiteindelijk echter niet doorgedaan.

²⁸ Op basis van de brief van Flor Bex van 31/07/78 aan Rini Dippel van het Stedelijk Museum Amsterdam besluiten we dat er waarschijnlijk twee kopieën zijn geleverd: één voor gebruik in de tentoonstelling en één voor het archief van het Stedelijk Museum. Het is wel niet duidelijk wat de gebruiksrechten zijn op de archiefkopie. Er wordt niet aangegeven onder welke voorwaarden deze kopie kan worden vertoond, of ze in functie van bewaring en vertoning kan worden gekopieerd naar andere dragers en formaten, ...

D. GENERIEK.

Op dit moment circuleren er twee versies van de film *Office Baroque*: een Belgische versie (afkomstig van M HKA) en een Amerikaanse versie (afkomstig van Electronic Arts Intermix).

D.1. GENERIEK BELGISCHE VERSIE (op basis van DVD-kopie M HKA):

[originele begintitel]

OFFICE BAROQUE

Een projekt van Gordon Matta Clark

[originele eindgeneriek]

Camera Eric Convents

Assistent Dirk Geens

Klank Roger Steylaerts

Montage Roger Steylaerts & Eric Convents

Muziek André Stordeur (Syntheses)

Realisatie Eric Convents

Productie E.C.F. & Roger Steylaerts²⁹

Met dank aan:

I.C.C.

Flor Bex

Marcel Peeters

Varia Film

Luvox

Agfa Gevaert

Mi Huybs

Patricia Hautekeete

D.2. GENERIEK AMERIKAANSE VERSIE (op basis van Quicktime Electronic Arts Intermix):³⁰

[originele begintitel]

OFFICE BAROQUE

Een projekt van Gordon Matta Clark

[originele eindgeneriek]

Camera Eric Convents

Assistent Dirk Geens

Klank Roger Steylaerts

Montage Roger Steylaerts & Eric Convents

Muziek André Stordeur (Syntheses)

Realisatie Eric Convents

Productie E.C.F. & Roger Steylaerts³¹

Met dank aan:

I.C.C.

Flor Bex

²⁹ E.C.F. = Eric Convents Films

³⁰ Bekeken door Rony Vissers op 07/04/09 bij Electronic Arts Intermix in New York

³¹ E.C.F. = Eric Convents Films

Marcel Peeters
Varia Film
Luvox
Agfa Gevaert
Mi Huybs
Patricia Hautekeete

[toegevoegde eindgeneriek]

Music by
“12 Saxophones“ © 1995 Richard Landry
Avec Tu Music (BMI) recorded at
Tommy Comeaux Studio Lafayette, Louisiana
“Solo Tenor Saxophone” © 1994 Richard Landry
Avec Tu Music (BMI) recorded live, Kunst Museum, St. Gallen, Switzerland

Translation by
Hannah Schouwink

English Voice of Florent Bex
Ronald Guttman

Sound Remix
Allan Gus
Matlin Recording

© Estate of Gordon Matta-Clark 2005

E. OVER DE RESTAURATIE VAN DE FILM EN DISTRIBUTIE VAN DE GERESTAUREERDE VERSIE DOOR ELECTRONIC ARTS INTERMIX (EAI):

E.1. DE RESTAURATIE.

De film *Office Baroque* is in 2005 in de Verenigde Staten door Jane Crawford gerestaureerd (en gedubd in het Engels).

Op basis van een videokopie van van distributeur EAI veronderstellen we dat de restauratie bestond uit een remix van de klankband, waarbij

- een groot deel van de originele muziek van André Stordeur werd vervangen door muziek van Richard Landry;
- de Nederlandse gesproken tekst³² werd vervangen door een Engelse vertaling.

Richard (of Dickie) Landry is een saxofonist, componist, schilder en fotograaf. Hij was mede-oprichter van The Philip Glass Ensemble en lid van het ensemble van 1969 tot 1981. Hij werkte o.a. ook met de kunstenaars Laurie Anderson, Robert Rauschenberg en Lawrence Weiner, en met de popartiesten Paul Simon, Talking Heads en Bob Dylan.

De muziek van Landry die in de gerestaureerde versie van *Office Baroque* wordt gebruikt doet qua opzet denken aan de muziek van Terry Riley, Robert Fripp en Brian Eno. Zijn muziek wordt gekenmerkt door een *delay*-effect op zijn saxofoonspel. Bij performances plaatst Landry vier luidsprekers, één in elke hoek van de ruimte. Een eerste luidspreker geeft zijn live-spel weer, de andere ook maar elk met een andere delay. Op deze manier ontstaan er vier verschillende saxofoonklanken die eigenlijk allemaal afkomstig zijn van dezelfde saxofoon. Tijdens het spel improviseert Landry rond eenzelfde melodie. Hij verwijst hierbij zelf naar Indische raga's. Belangrijke kenmerken van zijn muziek zijn toeval, harmonie en herhaling. Landry heeft tussen 1972 en 1974 zelf ook enkele video's gemaakt die vandaag worden gedistribueerd door Video Data Bank (Chicago). Hij is ook geen onbekende voor Flor Bex, die hem een aantal keren heeft uitgenodigd voor optredens.³³

De muziek van Richard Landry werd door Jane Crawford toegevoegd zonder de toestemming van de filmmakers Cherica Convents en Roger Steylaerts, maar past bij de film en lijkt de oorspronkelijke intenties van de filmmakers te respecteren.

De Nederlandse vertaling werd gemaakt door Hanna Schouwink, samen met Angela Choon één van de twee partners / bestuurders van de David Zwirner galerie.

De stem is van Ronald Guttman, een Belgische acteur, en theater- en filmproducent (voor Highbrow Entertainment) die actief is in de Verenigde Staten. Hij acteert in televisieseries en films.

E.2. VERKLARING VAN CURATOR FLOR BEX:³⁴

Flor Bex heeft ooit ter promotie van het werk van Gordon Matta-Clark videokopieën naar musea, enz. rondgestuurd. Ook heeft hij via de Stichting Gordon Matta-Clark de 16mm

³² Drie passages: één offscreen aan begin, twee interviews met Flor Bex

³³ Gebaseerd op een interview van Rony Vissers met Flor Bex op 17/04/09.

³⁴ Gebaseerd op een interview van Barbara Dierickx en Rony Vissers met Cherica Convents en Flor Bex op 16/02/09, en een interview van Rony Vissers met Flor Bex op 17/04/09.

filmkopie een aantal keren uitgeleend voor vertoond. Ook voor vertoning in New York kort na de dood van de kunstenaar. Hij vraagt zich af of er op deze manier een filmkopie van de film bij Jane Crawford is terechtgekomen. Hij ontkent formeel dat Jane Crawford hem heeft gecontacteerd om het originele negatief aan haar te bezorgen, bv. met het oog op een restauratie.

E.3. VERKLARING VAN FILMMAKER CHERICA CONVENTS:³⁵

Cherica Convents is nooit gecontacteerd over de restauratie en de restauratie is dan ook gebeurd zonder haar goedkeuring. Zij vraagt zich af hoe Jane Crawford een kopie van de film heeft bekomen.

Zij is ooit wel gecontacteerd geweest door een Amerikaanse productiemaatschappij³⁶ die een compilatiefilm maakte over Gordon Matta-Clark en die via haar een fragment uit de film *Office Baroque* hebben aangekocht. Zij vraagt zich of misschien de volledig film naar New York is gestuurd omdat het onduidelijk was welk fragment zou worden gebruikt. Zij vraagt zich ook af of Jane Crawford via deze weg een kopie heeft bekomen. Deze laatste veronderstelling wordt weerlegd door Roger Steylaerts.³⁷

E.4. VERKLARING FILMMAKER ROGER STEYLAERTS:³⁸

Roger Steylaerts is nooit gecontacteerd over de restauratie en de restauratie is dan ook gebeurd zonder zijn goedkeuring. Hij vermoedt dat voor de restauratie de 16mm vertoningskopie is gebruikt die hij in 1978 via Julian Schnabel heeft bezorgd aan de Gordon Matta-Clark Foundation.

E.5. VERKLARING VAN JANE CRAWFORD, WEDUWE VAN GORDON MATTA-CLARK:³⁹

Jane Crawford heeft enkele jaren na de dood van Gordon Matta-Clark, wanneer Jane Crawford de Estate of Gordon Matta-Clark had opgericht, via Flor Bex verschillende pogingen ondernomen om het negatief en de originele opnamen te bekomen. Zij vernam toen dat alles verloren was gegaan of verkeerd was terecht gekomen.

Toen ze een tiental jaren geleden de film wou restaureren en ondertitels wou toevoegen, heeft ze opnieuw zonder succes getracht het originele materiaal te vinden. Uiteindelijk heeft ze een nieuw internegatief gemaakt van de kopie.

Zij vraagt om het origineel negatief alsnog te bezorgen via de David Zwirner galerie en is bereid alle verzendingskosten terug te betalen.

E.6. VERKLARING VAN REBECCA CLEMAN, DISTRIBUTIEVERANTWOORDELIJKE ELECTRONIC ARTS INTERMIX:⁴⁰

³⁵ Gebaseerd op een interview van Barbara Dierickx en Rony Vissers met Chercia Convents van 04/02/09 in Antwerpen.

³⁶ Dit zou dan Blackwood Productions moeten zijn die in 1979 een fragment hebben opgevraagd voor de televisiedocumentaire *Fourteen Americans: Directions of the 1970's*.

³⁷ Blackwood productions heeft nooit de volledige film ontvangen, maar de Gordon Matta-Clark Foundation wel.

³⁸ Gebaseerd op een interview van Rony Vissers met Roger Steylaerts van 11/07/09 in Schilde.

³⁹ Gebaseerd op een e-mail van Jane Crawford aan Rony Vissers van 17/03/09.

Rebecca Cleman, distributieverantwoordelijke Electronic Arts Intermix, suggereert om de kwestie van de auteurs- en exploitatierechten te bespreken met Angela Choon van de David Zwirner galerie / Estate of Gordon Matta-Clark te bespreken, en schuift op deze manier de verantwoordelijkheid voor een mogelijk conflict m.b.t. de distributie naar haar door.

⁴⁰ Gebaseerd op een e-mail van Rebecca Cleman aan Rony Vissers van 03/03/09, en een gesprek tussen beiden op 24/04/09 in Brussel.

F. OVER DISTRIBUTIE-OVEREENKOMST MET ARGOS EN MOGELIJKE VERKOOP AAN MUHKA:

F.1. VERKLARING VAN CURATOR FLOR BEX:⁴¹

Flor Bex heeft voorgesteld om de film *Office Baroque* door argos te laten conserveren omdat hij vond dat de film op een professionele manier moest worden geconserveerd. Hij heeft Cherica Convents en Eric Steylaerts hiervan overtuigd en hen samen gebracht met argos met wie zij uiteindelijk zowel een distributie- als een conserveringscontract hebben ondertekend.

F.2. VERKLARING VAN FILMMAKER ROGER STEYLAERTS:⁴²

De distributie-overeenkomst die is opgemaakt tussen argos en Roger Steylaerts en Eric Convents is een exclusieve distributie-overeenkomst en hij vraagt dan ook zich af waarom argos nooit iets heeft ondernomen tegen de distributie door Electronic Arts Intermix.

Hij heeft tot nu toe nooit het contractueel overeengekomen jaarlijkse overzicht met de distributieresultaten ontvangen van argos. Ook als er geen distributieresultaten zijn, wordt hij hierover graag jaarlijks geïnformeerd.

F.3. VERKLARING VAN FILMMAKER CHERICA CONVENTS:⁴³

Zij heeft tot nu toe nooit het contractueel overeengekomen jaarlijkse overzicht met de distributieresultaten ontvangen van argos. Ook als er geen distributieresultaten zijn, wordt zij hierover graag jaarlijks geïnformeerd.

F.4. VERKLARING VAN JANE CRAWFORD, WEDUWE VAN GORDON MATTACLARK:⁴⁴

Jane Crawford heeft onlangs Bart De Baere van MuHKA gesproken die haar vertelde dat hij geïnteresseerd is om een kopie van de film te kopen voor de museumcollectie. Zij vindt het belangrijk dat het een MuHKA een kopie van de film zou bezitten.

Ter nagedachtenis van Gordon Matta-Clark wil Jane Crawford dat de opbrengsten van een eventuele verkoop van een kopie van de film aan MuHKA naar Cherica Convents en Roger Steylaerts gaan.

F.5. VERKLARING VAN MUHKA:⁴⁵

Bart De Baere heeft enkele maanden geleden gesproken met Jane Crawford over o.a. een aankoop van de film voor de museumcollectie. Hij vraagt om geen rechtstreeks contact op te nemen met Jane Crawford om te vermijden dat er een interferentie ontstaat met zijn contact met Jane Crawford.

⁴¹ Gebaseerd op een interview van Barbara Dierickx en Rony Vissers met Cherica Convents en Flor Bex op 16/02/09.

⁴² Gebaseerd op een interview van Rony Vissers met Roger Steylaerts op 11/07/09.

⁴³ Gebaseerd op een interview van Barbara Dierickx en Rony Vissers met Cherica Convents op 04/02/09.

⁴⁴ Gebaseerd op een e-mail van Jane Crawford aan Rony Vissers van 17/03/09.

⁴⁵ Gebaseerd op een telefoongesprek met Alexandra Pauwels van ?/04/09.

G. MEMO VAN JURISTEN HERMAN CROUX EN OLIVIER SASSERATH (ADVOCATENKANTOOR MVVP) OVER *OFFICE BAROQUE*.

Op 10 maart 2009 ontvingen wij van Packed een situatieschets aangaande de documentaire "Office Baroque", met verdere informatie op 13, 17 maart en 8 mei 2009.

De volgende vragen zijn aan de orde:

1. Wie heeft rechten als auteur;
2. Wie heeft rechten als producent;
3. Welke rechten heeft ICC/M HKA?
4. Welke rechten heeft Gordon Matta-Clark/zijn nabestaanden?

* * *

1. Wie heeft rechten als auteur?

- a. De generiek vermeldt Eric Convents als realisator. De realisator is auteur.
- b. De componist (André Stordeur) wordt ook als rechthebbende auteur beschouwd.
- c. Voor de verantwoordelijken camera, klank, montage geldt het meestal niet onmiddellijk dat er een auteurschap is. Een creatieve inbreng bij de montage zou de auteur ervan eventueel voor co-auteurschap kunnen kwalificeren, maar dit is betwistbaar.

Gordon Matta-Clark roept in dat hij instructies heeft gegeven voor de montage, en misschien voor wat zou kunnen worden beschouwd als het "scenario". Dit is in de feiten betwistbaar voor de uiteindelijke afgewerkte versie van de documentaire.

De generieken bevestigen niet dat Gordon Matta-Clark als auteur zou moeten worden beschouwd. De generieken van de Amerikaanse en Belgische versies van de film zijn identiek (de toevoegingen aan het einde van de Amerikaanse generiek zijn niet relevant: het gaat om de gerestaureerde versie). De vermelding "een projekt van Gordon Matta-Clark" moet eerder worden geïnterpreteerd als een verwijzing naar het werk "Office Baroque", niet naar de film die rond dat project werd gedraaid.

Er wordt vermoed dat de personen die als auteur worden vermeld op een werk inderdaad daar de auteurs van zijn. In casu gaat het dus om de realisator (Eric Convents) en de auteur van de muziek (André Stordeur).

De hoedanigheid van "auteur" van een film en de rechten die aan deze auteur worden toegekend kan variëren van land tot land. De Berner Conventie bepaalt dat de hoedanigheid van rechthebbende op het auteursrecht op een cinematografisch werk wordt bepaald door het land waar de bescherming wordt ingeroepen (artikel 14 bis Berner Conventie). Met andere woorden moet men de Belgische regels (zoals hierboven vermeld) toepassen voor België, maar de Amerikaanse regels in de Verenigde Staten. Dit betekent dat de auteurs van de film niet noodzakelijk dezelfde zullen zijn in de VS en in België.

Tenslotte moet ook worden rekening gehouden met het feit dat de Belgische wet van 30 juni 1994 (Auteurswet), die van toepassing is op de film, zelfs indien deze dateert van vóór de

inwerkingtreding van deze wet, in artikel 18 bepaalt dat de rechten van de auteurs die betrekking hebben op de audiovisuele exploitatie van de film aan de producent worden overdragen (in ruil waarvoor de auteur recht heeft op een aandeel in de vergoeding voortvloeiend uit de exploitatie van de film).

2. Wie heeft rechten als producent?

Naar Belgisch recht is de producent van de film degene die het initiatief neemt/voor de financiering instaat. In België heeft de producent slechts wettelijke rechten sinds de Auteurswet van 30 juni 1994 (daarvoor verzekerde de producent zich van zijn rechten op contractuele basis) maar deze wet is ook van toepassing op prestaties verricht vóór de inwerkingtreding ervan (artikel 88).

- a. De generieken vermelden E.C.F. en Roger Steylaerts als verantwoordelijke voor de productie.
- b. ICC en anderen krijgen een dankwoord op de generiek. Uit het feitelijke verhaal blijkt een beperkte bijdrage van ICC (betalen laboratoriumkosten). ICC kan moeilijk claimen producent te zijn.
- c. Gordon Matta-Clark komt niet in de generiek voor als producent. In een email van 17 maart 2009 stelt de weduwe van Gordon Matta-Clark dat Gordon Matta-Clark de financier/producent is. Gordon Matta-Clark stelt zelf in verschillende brieven dat hij gelden en tijd heeft geïnvesteerd. Dit wordt betwist door Cherica Convents en Flor Bex. Tezeldertijd stelt de weduwe van Gordon Matta-Clark in de email van 17 maart 2009 dat de auteurs ingehuurd werden door Gordon Matta Clark om de film te maken. Onder het US begrip ‘work for hire’ gaan de exploitatierechten van de auteurs automatisch naar de producent. In België is dit niet het geval, maar artikel 18 van de Belgische Auteurswet voorziet in een mechanisme waardoor de producent de exploitatierechten verkrijgt die nodig zijn voor de audiovisuele exploitatie van het werk.

Het feit dat Gordon-Matta Clark niet als producent in de generiek voorkomt, is van belang voor de situatie in België: onder Belgisch recht, tenzij het tegendeel is bewezen, wordt een ieder als de producent van films aangemerkt wiens naam of letterwoord waarmee hij te identificeren is als dusdanig op de prestatie, op een reproductie van de prestatie, of bij een mededeling aan het publiek ervan wordt vermeld (artikel 39 Auteurswet).

3. Welke rechten heeft ICC/M HKA?

M HKA heeft een kopie van de film. De vraag rijst of M HKA deze kopie mag restaureren als eigenaar van de film. O.i. is de eigenaar van een film gerechtigd om die kopie van de film te restaureren.

M HKA heeft wel enkel de interne vertoningsrechten.

4. Welke rechten hebben de erven van Gordon Matta-Clark?

4.1. De kunstenaar Gordon Matta-Clark liet zich vrijwillig filmen in de documentaire en gaf op die wijze impliciet de toestemming voor de documentaire en de normale exploitatiewijzen (televisie, publieke vertoning).

Het gebruik van afbeeldingen van Gordon Matta-Clark in het documentaire is, onder Belgisch recht, toegelaten, aangezien de “afbeeldingsrechten” (rechten van de geportretteerde persoon

om zich te verzetten tegen de reproductie van zijn afbeelding, artikel 10 Auteurswet 1994) een einde nemen 20 jaar na overlijden van de geportretteerde. Behoudens vergissing is Gordon Matta-Clarck op 22 augustus 1978 overleden. Zijn afbeeldingsrechten hebben dus een einde genomen op 22 augustus 1998.

De duur van het portretrecht is niet geharmoniseerd met andere landen.

De erven van Gordon Matta-Clarck, of andere nabestaanden kunnen zich ook niet verzetten tegen een nieuwe exploitatie van zijn afbeelding op grond van het (door de rechtbanken ontwikkeld) “recht op nagedachtenis”, die als doel heeft de nagedachtenis van de overledene te beschermen. In casu lijkt ons uitgesloten dat een rechtbank toepassing zou maken van dit recht aangezien Gordon Matta-Clarck ingestemd heeft met de reportage en anderzijds de reportage geen aantasting vormt van het recht op nagedachtenis (tenzij hij kritisch zou aangevallen zijn in de reportage).

4.2. Ook het kunstwerk van Gordon Matta-Clark zelf wordt in de documentaire getoond, klaarblijkelijk met zijn toestemming.

Wat de reproductie van het onderliggende kunstwerk zelf betreft zouden de erven zich wel mogen verzetten tegen de reproductie van de werken op grond van de overweging dat Gordon Matta-Clark geen toestemming heeft verleend voor bepaalde toekomstige exploitaties van de reproductie van zijn werken. Artikel 88 §3 van de Auteurswet 1994 bepaalt evenwel dat deze wet geen afbreuk doet aan de rechten verkregen op grond van de wet of van rechtshandelingen verricht vóór de inwerkingtreding ervan. Indien de makers van de film aantonen dat Gordon Matta-Clark geen beperking had opgelegd omtrent de exploitatiewijze van de documentaire, zullen de erven zich dus niet mogen verzetten.

* * *

5. Verdere overwegingen.

5.1. Inmiddels had exploitatie in de V.S. plaats zonder toestemming van o.m. Eric Convents maar misschien met medewerking van Gordon Matta-Clark.

Eric Convents kan zich daar tegen verzetten als auteur van de film (indien de rechten niet aan een producent zijn afgestaan).

Het feit dat exploitatie in de VS plaats had met toestemming van de erven betekent niet noodzakelijk dat zulke toestemming kosteloos gegeven werd of moet worden.

5.2. De vraag rijst hoe ver de restauratie van de master kan gaan zonder de toestemming van de kunstenaar. Indien zijn werk (voorwerp van de documentaire) niet op een andere wijze gewijzigd wordt, kan de kunstenaar zich niet verzetten.

5.3. Een overeenkomst tussen partijen kan gesloten worden, waarbij de auteurs en voor de zekerheid ook de producent en zelfs de kunstenaar partij kunnen zijn (zonder voorafgaande erkenning van zijn rechten). M HKA of Argos kunnen dan ook de begunstigde zijn van de al dan niet exclusieve rechten.

H. HUIDIGE SITUATIE:⁴⁶

⁴⁶ Gebaseerd op gesprekken met Paul Willemsen (Argos) en Jan De Vree (M HKA), interviews met Cherica Convents van 04/02/09 in Antwerpen, met Cherica Convents en Flor Bex van 16/02/09 in Antwerpen en met

Over de productie van de film bestaan geen geschreven afspraken of contracten.

M HKA heeft, als opvolger van I.C.C. en met de goedkeuring van Eric Convents en Roger Steylaerts, een kopie die mag gebruikt worden voor vertoning en raadpleging in het M HKA. Hierover bestaat geen geschreven afspraak. Wel is er een factuur van Roger Steylaerts van 20/09/78 aan I.C.C. voor verkoop van 16mm filmkopij met magnetisch randspoor. Het M HKA gebruikt haar kopie soms ook voor vertoning buitenshuis, zonder de filmmakers hierover eerst te raadplegen (bv. op de Biënnale van Brussel). Flor Bex bevestigt dat deze vertoningen buitenshuis niet tot de oorspronkelijke afspraken met de filmmakers behoren. Cherica Convents wil dat vertoningen buitenshuis stoppen zolang er geen andere afspraken zijn dan de huidige. Wat is de juridische waarde van deze mondelinge overeenkomsten? Kon deze overeenkomsten gemaakt worden, en deze kopie verkocht worden zonder toestemming / medeweten van de erfgenamen van Gordon Matta-Clark?

Antwoord Herman Croux en Olivier Sasserath (advocatenkantoor MVVP, 22/05/09)

Overeenkomsten met producenten moeten niet per se schriftelijk te zijn. Indien een overeenkomst mondeling is en geen schriftelijk bewijs van zijn bestaan kan worden voorgelegd, stellen zich meestal bewijsproblemen. Overeenkomsten met auteurs moeten wel schriftelijk bewezen worden, wat betekent dat het bewijs van het bestaan en van de inhoud van de overeenkomst via een geschrift moet worden bewezen.

Of dergelijke overeenkomst kon worden afgesloten zonder toestemming van de erfgenamen van Gordon Matta-Clark zal afhangen van de juridische positie van wijlen Gordon Matta-Clark: indien hem rechten als producent worden toegekend, mocht dit niet. Indien hij geen of slechts auteursrechten worden toegekend, mocht dit wel (in geval van toekenning van auteursrechten, moeten de producent hem in beginsel weliswaar vergoeden).

Indien MuHKA de film *Office Baroque* met de bijhorende exclusieve distributierechten zou willen aan kopen voor haar collectie, met wie dient een dergelijke verkoop worden afgesloten? Met Eric Convents en Roger Steylaerts, met Jane Crawford en The Estate of Gordon Matta-Clark? Met beide? Zijn er wel exclusieve distributierechten mogelijk? De film wordt reeds als (gerestaureerde) video wereldwijd gedistribueerd door Electronic Arts Intermix, er bestaat een ondertekend distributie- en conserveringscontract tussen Argos en Eric Convents en Roger Steylaerts en de film/video is ondertussen ook onderdeel van andere (museum)collecties. Bij navraag blijkt dat het Stedelijk Museum in 1979 een U-matic videokopie heeft gekocht van Roger Steylaerts.⁴⁷ MOMA New York bezit een kopie.⁴⁸

Antwoord Herman Croux en Olivier Sasserath (advocatenkantoor MVVP, 22/05/09)

Het is mogelijk om exclusieve distributierechten toe te kennen indien gelijkaardige rechten niet reeds aan derden werden toegekend.

De personen die deze overeenkomsten moeten tekenen zijn de producenten. Let evenwel op: zoals in de nota gesteld mag de hoedanigheid van producent mogelijks aan verschillende

Flor Bex 17/04/09 in Antwerpen, en een gesprek met Bart Rutten en Saar Groeneveld van het Stedelijk Museum op 23/04/09 in Amsterdam.

⁴⁷ Zie de factuur van Roger Steylaerts aan het Stedelijk Museum. Het Stedelijk Museum heeft bij monde van Bart Rutten gevraagd op de hoogte te worden gehouden over het resultaat van het onderzoek. Zij zijn ook geïnteresseerd in het bekomen van een gerestaureerde kopie, en kunnen mogelijk overwegen om bij te dragen in de restauratiekosten. Gebaseerd op een gesprek van Rony Vissers met Bart Rutten op 23/04/09 in Amsterdam.

⁴⁸ Zie:

https://www.moma.org/collection/browse_results.php?criteria=O%3AAD%3AE%3A34638&page_number=1&template_id=1&sort_order=1

personen worden toegekend, van land tot land. Dit betekent dat distributierechten mogelijks zullen moeten worden beperkt tot bepaalde landen.

De distributie door Electronics Art Intermix in landen waar Cherica Convents en Roger Steylaerts als producenten moeten worden beschouwd, vormt een inbreuk op hun rechten indien zij daarmee niet hebben ingestemd.

argos heeft in 2002(?) op initiatief van Flor Bex zowel een distributie- als conserveringscontract voor de film getekend met zowel Eric Convents als Roger Steylaerts. Kon deze overeenkomst worden getekend zonder toestemming / medeweten van de erfgenamen van Gordon Matta-Clark? Wat is de juridische waarde van deze overeenkomst? argos heeft geen toegang (meer) tot het filmmateriaal. Het negatief en de klankband zijn in 2008 door Cherica Convents geblokkeerd bij Color by DeJonghe in Kortrijk nadat argos een prijsofferte vroeg voor restauratie.⁴⁹ argos kan het contract niet nakomen zolang het filmmateriaal geblokkeerd blijft. Hoe kan argos toegang bekomen tot het materiaal zodat zij het contract kan naleven? argos wil graag een kopie voor haar archief en mediatheek. argos koopt geen werken aan, neemt enkel werken in depot. argos wil de film ook distribueren. argos claimt geen alleenrecht. Voor Cherica Convents en Roger Convents komt argos het contract niet na omdat er tot nu toe niets met de film s gebeurd op het vlak van distributie of conservering, en zij hierover ook niet op de hoogte is gebracht. argos heeft einde 2007 een subsidie-aanvraag bij de Vlaamse Gemeenschap ingediend voor de restauratie van de film.

Ondertussen circuleren er ook videokopieën van de film in de Verenigde Staten. Deze kopieën blijken afkomstig van Electronic Arts Intermix dat instaat voor de distributie. Deze distributie gebeurt met de instemming van Jane Crawford en de Gordon Matta-Clark Estate die Electronic Arts Intermix een videomaster van de gerestaureerde heeft bezorgd. De distributie door Electronic Arts Intermix gebeurt zonder de goedkeuring van Cherica Convents en Roger Steylaerts, en zij ontvangen hiervoor ook geen enkele vergoeding. Ook Flor Bex heeft nooit de toestemming gegeven voor een distributie door Electronic Arts Intermix. Zijn de rechten van de filmmakers / producent hier geschonden?

De videoversie blijkt bovendien in 2005 in de Verenigde Staten te zijn gerestaureerd zonder de goedkeuring van de filmmakers. De Nederlandse stem van Flor Bex is weggemixt en vervangen door een Amerikaanse stem. De muziek van André Stordeur is grotendeels uit de originele klankband verwijderd en verangen door composities van Richard Landry. Deze aanpassingen zijn gebeurd door Jane Crawford en de Estate of Gordon Matta-Clark, zonder de Cherica Convents en Roger Steylaerts te contacteren of hun goedkeuring te vragen. Zijn de rechten van de filmmakers / producent hier geschonden?

Antwoord Herman Croux en Olivier Sasserath (advocatenkantoor MVVP, 22/05/09)

Het feit dat de Amerikaanse videoversie verschillend is van de originele versie kan als een inbreuk op de rechten van de producenten worden beschouwd, minstens in België.

Cherica Convents wil, met de goedkeuring van Roger Steylaerts, graag een regeling met Jane Crawford en de Gordon Matta-Clark Estate om de scheefgetrokken situatie in de Verenigde Staten recht te zetten. De mogelijkheid die zij voorziet is een verkoop van de film aan de Gordon Matta-Clark Estate waarbij de spons zouden worden geveegd over de

⁴⁹ argos heeft in functie van deze prijsofferte, die gebeurde zonder medeweten van Cherica Convents, het negatief en de klankband aan Color by DeJonghe gegeven. Nadien vergat Color by DeJonghe wie dit materiaal bij hen had gedeponereerd en kwam zo zelf bij Cherica Convents terecht. Cherica Convents liet in deze verwarrende situatie het materiaal blokkeren.

onregelmatigheden uit het verleden. Hebben Cherica Convents en Roger Steylaerts de rechten om de film te verkopen aan de Gordon Matta-Clark Foundation? Kan dit zonder toestemming van I.C.C. / M HKA?

Antwoord Herman Croux en Olivier Sasserath (advocatenkantoor MVVP, 22/05/09)

Dit mag, ook zonder toestemming van M HKA, tenzij Cherica Convents en Roger Steylaerts, naast een kopie van de film, ook hun rechten aan M HKA zouden hebben verkocht.